

MICHAELA MAREK (1956–2018)

24 września 2018 r. zmarła prof. Michaela Marek, członkini Komitetu Redakcyjnego rocznika „Folia Historiae Artium”. Urodziła się w Pradze 22 sierpnia 1956 r., ale całe dorosłe życie mieszkała w Niemczech. Wraz z jej odejściem nasza dyscyplina utraciła uczoną i nauczycielkę o niecodziennej intelektualnej przenikliwości, która w znaczący sposób ukształtowała współczesne naukowe dyskusje wokół historii sztuki Europy Wschodniej i nadała tym badaniom międzynarodowy wymiar.

Michaela Marek łączyła olbrzymią wiedzę oraz analityczną, terminologiczną i językową precyzję ze stałym poznawczym sceptycyzmem skierowanym przeciw zbyt szybkim, pozornie wszystko rozstrzygającym odpowiedziom i wynikom naukowych poszukiwań. Dzięki imponującej niezależności potrafiła wykorzystywać różne rejestry analityczne historii sztuki i jednocześnie budować pomosty poszerzające interdyscyplinarny wymiar wiedzy.

Swój sposób naukowego myślenia, niezwykle precyzyjny pod względem metodologicznym i terminologicznym, Michaela Marek wypracowała zajmując się początkowo włoskim renesansem. Ukończyła studia z historii sztuki, romanistyki i psychologii (Kolonja, Londyn, Rzym), doktoryzowała się w 1981 r. w Kolonii na podstawie rozprawy *Ekphrasis und Herrscherallegorie. Antike Gemäldebeschreibungen im Werk Tizians und Leonardos* (wydanej w 1984 r.). Kolejne tematy badawcze ponownie skierowały ją do Włoch. Przystankami stały się tam dla niej Bibliotheca Hertziana w Rzymie i florencki Kunsthistorisches Institut, gdzie powstały studia na temat dzieł Fra Angelica, Rafaela i Tycjana.

W kolejnych latach, najpierw jako współpracowniczka Instytutu Herdera w Marburgu (1986–1992), a następnie Collegium Carolinum w Monachium (1992–2000), Michaela Marek zwróciła się ku historii sztuki i architektury

w Europie Środkowo-Wschodniej. W dwóch fundamentalnych pracach: książce *Universität als „Monument” und Politikum. Die Repräsentationsbauten der Prager Universität 1900–1935 und der politische Konflikt zwischen „konservativer” und „moderner” Architektur* (2001) i rozprawie habilitacyjnej *Kunst und Identitätspolitik. Architektur und Bildkünste im Prozess der tschechischen Nationsbildung* (2000, wyd. 2004), zaprezentowała architekturę i sztuki plastyczne oraz powiązane z nimi dyskursy i procesy jako społeczne i historyczne czynniki kształtujące oraz formujące naród czeski (*nation building*). W tych publikacjach nie tylko wprowadziła do fachowej dyskusji zagadnienia nieobecne lub słabo obecne w historii sztuki, co więcej, w imponujący sposób pokazała, jaki potencjał historia sztuki i historia obrazu (*Bildwissenschaft*) mogą wnieść do rozumienia zjawisk historycznych.

W studiach tych, podobnie jak w wielu innych swoich pracach dotyczących architektury, urbanistyki i historii sztuki XIX i XX wieku, Michaela Marek rozumiała sposób artystycznej wypowiedzi jako wynik zachodzenia na siebie wielowarstwowych, czasem sprzecznych procesów, działań różnych aktorów i interakcji wielorakich sił artystycznych i społecznych. Wyobraźnia historyczna i przestrzenna Uczonej, w której analizie te są osadzone, a która została przez nią zbudowana, skondensowana i ukształtowana w oparciu o krytyczną weryfikację faktycznej wiedzy i badawczych paradygmatów, wydaje się podstawą i celem jej naukowych dociekań. Z rzeczowym rozsądkiem potrafiła Michaela Marek kwestionować funkcjonujące od lat narracje historii sztuki i przeciwstawiać im nowe perspektywy badawcze. Była też uwarunkowana na historyczne uwarunkowania postaw metodologicznych. Jej badania nad dziejami historiografii artystycznej XX wieku i opisywanie społecznych aspektów dyskursów

historycznoartystycznych służyły nie tylko do poznawania dziejów dyscypliny, ale też – poprzez krytyczną analizę – do wypracowywania nowych horyzontów poznawczych.

Michaela Marek była uczoną i była też nauczycielką – uniwersytet był jej powołaniem w najgłębszym tego słowa znaczeniu. W 2000 roku została profesorem historii sztuki z ukierunkowaniem na Europę Wschodnią i Środkowo-Wschodnią na Uniwersytecie w Lipsku. W 2013 r. została mianowana profesorem historii sztuki Europy Wschodniej w Instytucie Historii Sztuki i Historii Obrazu Uniwersytetu Humboldtów w Berlinie. Łączyła nauczanie z poszukiwaniem młodych talentów. Od roku 2014 regularnie

organizowała forum doktoranckie z zakresu historii sztuki Europy Wschodniej, które stało się platformą międzynarodowej wymiany informacji i komunikacji.

Dzięki swoim kompetencjom zawodowym, publikacjom i nauczaniu, udziałowi w radach naukowych, komisjach i współredagowaniu czasopisma „Bohemia”, Michaela Marek nadała historii sztuki Europy Wschodniej i Środkowo-Wschodniej znaczącą pozycję w całej dyscyplinie i poza nią.

Katja Bernhardt
Institut für Kunst- und Bildgeschichte
der Humboldt-Universität zu Berlin